

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ГІРНИЧО-ЗБАГАЧУВАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Досліджено особливості державного регулювання процесів екологізації діяльності вітчизняних промислових підприємств. Проаналізовано теоретичні засади та законодавче підґрунтя регулювання і контролю у сфері природокористування та охорони навколишнього середовища. Акцентовано увагу на необхідності удосконалення механізму державного регулювання процесів екологізації підприємств гірничо-збагачувальної галузі.

Ключові слова: екологізація, процеси екологізації, державне регулювання, контроль природокористування, охорона навколишнього середовища, виробничі процеси.

Исследованы особенности государственного регулирования процессов экологизации деятельности отечественных промышленных предприятий. Проанализированы теоретические основы и законодательная база регулирования и контроля в сфере природопользования и охраны окружающей среды. Акцентируется внимание на необходимости совершенствования механизма государственного регулирования процессов экологизации предприятий горно-обогатительной отрасли.

Ключевые слова: экологизация, процессы экологизации, государственное регулирование, контроль природопользования, охрана окружающей среды, производственные процессы.

The features of state regulation of ekolohizatsiyiyi of domestic industry. The theoretical framework and legal basis of regulation and control in the field of Natural Resources and Environment. The attention the need for improvement of state regulation of ecological mining and processing industry.

Key words: greening, ecological processes, government regulation, control of natural resources, environment, industrial processes.

Постановка проблеми. Існуючі умови навколишнього середовища та екології на Україні є критичними, в тому числі і в зв'язку з розвитком підприємств гірничодобувної галузі. Інтенсивне використання надр із значними обсягами вилучення корисних копалин і порід з їх наступною переробкою не могло не відобразитись на екологічному стані довкілля України. На сучасному етапі економічного розвитку країни успішне вирішення проблем, пов'язаних з використанням, охороною та відтворенням природних ресурсів, навколишнього середовища в цілому, значною мірою визначається досконалістю форм і методів фінансування та кредитування природоохоронних заходів, стимулювання раціонального природокористування з боку держави. Відсутність протягом останніх десятиріч ефективно діючих правових, адміністративних та економічних механізмів регулювання екологізації виробництва, захисту навколишнього природного середовища, а також низька економічна суспільна

свідомість, високий рівень концентрації промисловості, непродумане, екологічно необґрунтоване розміщення й нарощування виробничих потужностей, фінансування і здійснення природоохоронних заходів за залишковим принципом призвели до високого техногенного навантаження на природне середовище, до його інтенсивної деградації, надмірного забруднення поверхневих і підземних вод, земель, накопичення у величезних кількостях відходів виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження теоретико-методологічних і практичних аспектів раціонального використання мінерально-сировинних ресурсів та визначення напрямів вирішення екологічних проблем зробили відомі вчені-економісти: А. С. Даниленко, Б. М. Данилишин, С. І. Дорогунцов, О. Л. Кашенко, В. С. Міщенко, В. М. Шестопалов, Є. О. Яковлев та інші. Проблема обмеженості природних ресурсів, особливо гостро постала перед підприємствами видобувної промисловості,

що зумовлює крайню необхідність раціонального державного регулювання процесів екологізації, зокрема гірничо-збагачувальних підприємств. Проблеми, пов'язані з дослідженням процесів екологізації сучасних промислових підприємств розглядалися багатьма вітчизняними вченими, такими як Андреева Н. Н., Буркінський Б. В., І. К. Бистряковим, Т. П. Галушкіною, Данилишин Б. М., Ковальова Н. Г., Рассаднікова С. І., Л. Г. Руденко, В. М. Степановим, Харічков С. К., Хлобистов С. В., В. О. Шубравською, М. Г. Чумаченко та ін. Разом з тим окремі аспекти державного механізму регулювання розглянуті фрагментарно, що зумовлює об'єктивну необхідність подальшого дослідження видобувної промисловості.

Метою статті є діагностика ефективності механізму державного регулювання діяльності гірничо-збагачувальних підприємств аспекті зменшення негативного впливу на навколишнє середовище та обґрунтування пропозицій щодо його удосконалення.

Вклад основного матеріалу. На сучасному етапі екологічна та економічна ситуація в гірничодобувних регіонах України знаходиться в критичному стані. Це зумовлено значними втратами обсягів та якості мінеральної сировини в процесі її видобування та перероблення, значними обсягами техногенних відходів та високим рівнем порушення довкілля. Незбалансована експлуатація природних ресурсів негативно впливає на навколишнє середовище і призводить до погіршення перспектив економічного розвитку регіонів через зростання витрат на екологічний захист територій та необхідність ліквідації наслідків техногенного навантаження. Особливо загрозлива екологічна обстановка спостерігається в районах із великою концентрацією гірничих підприємств, до яких безпосередньо відносяться Криворізький регіон, де гірничі підприємства займають більш, ніж 340 км² природних земель.

Однак загальновідомо, що всі виробничі ресурси є обмеженими і рідкісними. Особливо гостро ця економічна проблема стоїть перед підприємствами видобувної промисловості. Саме тому державне регулювання процесів екологізації гірничо-збагачувальних підприємств є необхідним в сучасних умовах. Виникає крайня необхідність розширювати дослідження теоретико-методичних і прикладних аспектів удосконалення системи державного управління та регулювання процесами відновлення екологічно небезпечних територій, які зазнали впливу діяльності підприємств гірничої промисловості, з метою запровадження засад сталого регіонального розвитку і підвищення якості життя місцевого населення.

Серед науковців до цього часу не існує повної погодженості поглядів стосовно економічної сутності та природи формування організаційно-економічного механізму управління процесами екологізації виробництва. Найчастіше зустрічається

визначення поняття екологізації, як процесу безупинного і послідовного розроблення та впровадження у виробничі процеси нових технологічних і управлінських заходів, які дають змогу підвищувати ефективність використання природних ресурсів зі збереженням чи поліпшенням якості довкілля [7, с. 347].

Під поняттям «екологізація» Л. Г. Мельник пропонує розуміти «постійне відтворення наукових ідей, інформаційних матеріалів, технічних засобів і технологічних рішень з метою попередження порушень природи». На думку Каталенця А. І. і Томчука А. А. [5, с. 158], зміст функціонування названого механізму управління еколого-економічного діяльністю промислового підприємства являє собою сукупність суспільних, виробничих і соціальних відносин. Актуальність питання екологізації процесів виробництва вітчизняних підприємств зумовлена значним техногенним впливом на довкілля в країні.

В умовах порушення природного середовища, зумовленого специфікою гірничого виробництва відбуваються зміни, які можна визначити, як елементи еколого-економічного збитку, а саме: втрачений продукт (втрата цінної сировини з промисловими відходами), недовироблений продукт (зниження рівня використання потужності виробничого устаткування внаслідок застосування екологічно-неефективної технології, та продуктивності праці з причин забруднення довкілля), зростання компенсаційних витрат (витрати на зниження негативного впливу забруднювачів).

Проблеми збереження довкілля в гірничо-промислових регіонах стали об'єктами досліджень не тільки екологів, а й економістів, насамперед це стосується оцінювання економічної ефективності екологічних систем, оскільки саме економічні можливості підприємств зумовлюють попередження техногенного забруднення. Промислові підприємства, і, передусім, підприємства гірничодобувної галузі, у своїй господарській діяльності не можуть керуватися цільовою функцією лише досягнення вищих показників прибутковості та рентабельності, але й критеріями збереження стану навколишнього середовища [3, с. 930].

Видобуток корисних копалин супроводжується накопиченням великої кількості твердих відходів – розкривних порід та відходів збагачення. Обсяг заскладованих розкривних порід відображено на рис. 1. Найбільші обсяги заскладованих розкривних порід характерні для ВАТ «ПівніГЗК» – на рівні 21 млн м³, друге місце за цією позицією займає ВАТ «ІнГЗК» – 10 млн м³. Загальний обсяг заскладованих розкривних порід за останні роки складає біля 41 млн м³.

Вміст заліза у руді разом з існуючими технологіями збагачення корисних копалин пливає на обсяг відходів збагачення, що призводить до їх зменшення (рис. 2).

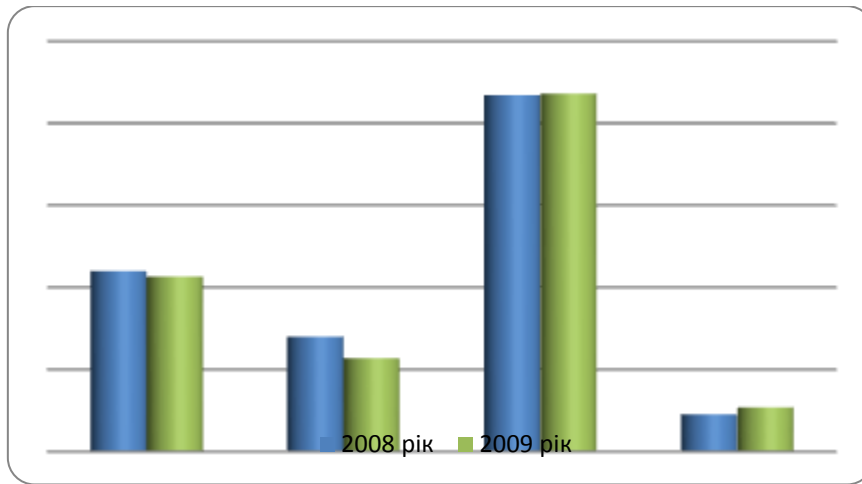

Рис. 1. Обсяг заскладованих розкривних порід, тис.м³

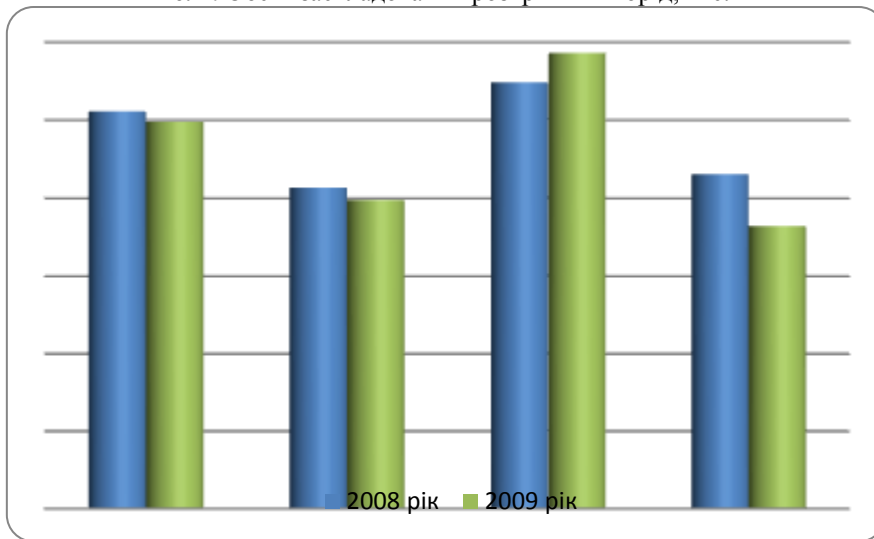

Рис. 2. Обсяг заскладованих відходів процесів збагачення, тис.т

Зменшення обсягів заскладованих відходів процесів збагачення в окремі роки, наприклад у 2009 році, не можна визнати позитивною тенденцією, тому що це зменшення зумовлене

скороченням обсягів виробництва на всіх, без винятку, ГЗК.

Обсяг утворених відходів внаслідок функціонування ГЗК за 2009 р. наведено на рис. 3.

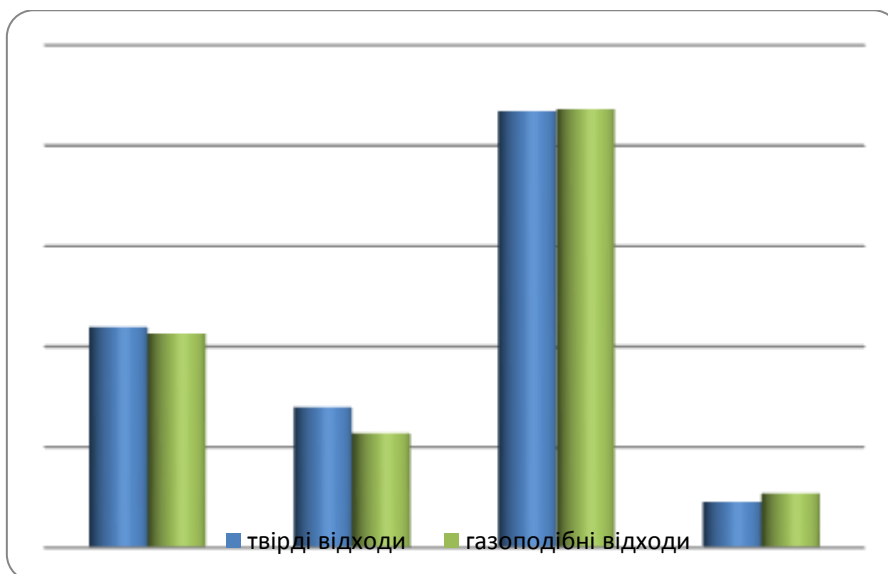

Рис. 3. Обсяг відходів внаслідок функціонування ГЗК за 2009 рік, т

Лише за 2009 рік сумарний обсяг відходів склав 21,8 тис. т, при цьому частка твердих відходів майже вдвічі перевищує частку рідких. Загальний обсяг твердих відходів за 2009 рік за всіма ГЗК становив 14,7 тис. т, рідких – 7,1 тис. т. Запилення і загазованість повітряного басейну призводить до попадання в природну сферу життя людини (у води, ґрунти, повітря) шкідливих хімічних сполук важких металів, сірки, азоту, вуглецю, оксидів заліза, кремнію та ін. Окремим інтенсивним джерелом пилоутворення є масові вибухи, які проводяться при використанні систем розробки з обрушенням руди. Проблемою впливу пилових викидів залізрудних шахт на довкілля є також вторинне пилоутворення відвалів.

Стосовно відходів слід підкреслити, що гірничовидобувна та збагачувальна галузі становлять головне джерело відходів в Україні. В цілому, у відвалах, териконах та інших формах складування вже накопичено біля 25 млрд т відходів, у тому числі у Криворізькому регіоні – 8,1 млрд т. Негативним наслідком впливу на навколишнє середовище низького рівня використання є порушення природного балансу земель, зайнятих під відвали та хвостосховища. Ці землі, придатні для сільськогосподарського використання, на сьогодні використовуються неефективно. Показники, що характеризують обсяг порушених земель внаслідок роботи ГЗК, наведені на рис. 4.

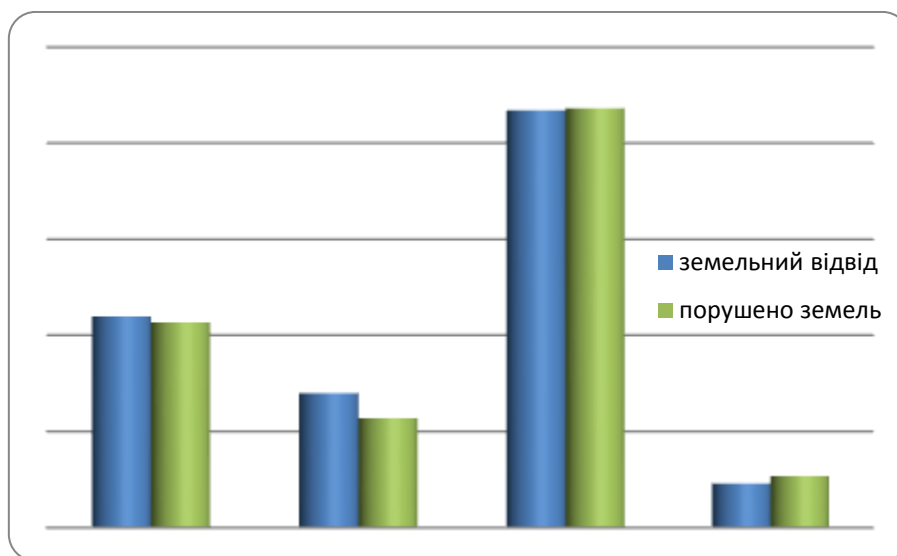

Рис. 4. Обсяг порушених земель внаслідок функціонування ГЗК станом на 01.01.2010 р., га

Сумарно земельний відвід за всіма ГЗК становить більше 20 тис. га, а обсяг порушених земель – майже 15 тис. га. Варто відзначити, що впродовж останніх двох років витрати на рекультивацию були здійснені лише у ВАТ «ІнГЗК»: приблизно 1,5 млн грн. На інших комбінатах рекультивация земель не проводилася.

Безпосередньо у межах Криворізького залізрудного басейну негативний вплив на стан геологічного середовища справляють і зворотні процеси – осушення водоносних горизонтів як необхідний засіб створення безпечних умов відпрацювання залізних руд на глибинах до 1300 м. Це призвело до формування потужної регіональної депресійної воронки та цілого комплексу техногенних процесів – зсувів, стиснення, просідання, суфозії, змін фізико-механічних властивостей ґрунтів. Внаслідок відпрацювання залізрудних родовищ Криворізького рудного району утворилися кар'єрні та шахтні ємності обсягом 5-6 млрд м³ специфічної видовженої форми [3, с. 929].

Вагомим фактором, який здатний різко підсилити негативний вплив на довкілля всіх інших чинників є порушення водного режиму території. При видобутку залізних руд у Криворізькому басейні щорічно відкачується

близько 40 млн м³ кар'єрних і шахтних вод з мінералізацією від 5 до 95 г/л при середній мінералізації 30 г/л. Кількість водопритоків по гірничим підприємствам Кривбасу коливається у великих діапазонах (від 88 м³/год до 942 м³/год по кар'єрах, та від 59 м³/год до 532 м³/год по підземним виробкам).

За підрахунками О. Криворучкіної, на територію Криворізького залізрудного басейну за період роботи гірничо-збагачувальних комбінатів надійшло 24,1 млн т солей, видалено з концентратом – 1,8 млн т, з водами річок Інгулець та Саксагань – 1,5 млн т, накопичено солей на території – 20,8 млн.т., у т. ч. у хвостосховищі – 8,9 млн т. [3, с. 930]. Динаміка обсягів скидів зворотніх вод до поверхонь водних об'єктів наочно відображена на рис. 5.

У процесі досліджень виявлено, що заходи, які використовують у Криворізькому басейні для поліпшення стану навколишнього середовища не завжди ліквідують тяжкі наслідки впливу гірничорудних підприємств. Їх багаторічне накопичення призвело басейн до стадії екологічного лиха, коли звичайних механізмів урівноваження екологічного стану та забезпечення екологічної безпеки вже недостатньо.

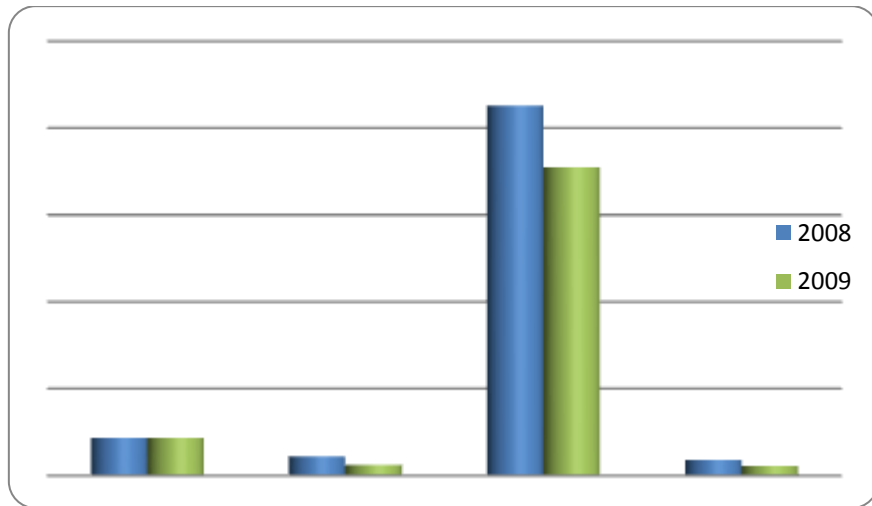

Рис. 5. Обсяг скидів зворотніх вод до поверхонь водних об'єктів, тис.м³

Протягом 120-річної експлуатації Криворізьких залізрудних родовищ залізрудна сировина реалізовувалась за ціною, як мінімум, на 20-25 % меншою від її вартості з урахуванням витрат на охорону навколишнього природного середовища. На сучасному етапі економічного розвитку успішне вирішення проблем, пов'язаних з використанням, охороною та відтворенням природних ресурсів, навколишнього середовища в цілому, значною мірою визначається досконалістю форм і методів фінансування та кредитування природоохоронних заходів, розрахунків між природокористувачами та державою, формуванням, розподілом та використанням цільових фондів грошових коштів, стимулювання раціонального природокористування [140, с. 88].

Ймовірність подальшого погіршення економіко-екологічного становища гірничодобувних підприємств Кривбасу значно зростає з високим рівнем зношування основних засобів, їх недостатнім оновленням, швидким старінням, посиленням виробничої аритмії. Оздоровлення і збереження навколишнього природного середовища потребує фронтального оновлення виробництва і перетворення прямих витрат на екологічні потреби в одну з головних складових навантаження на економіку.

Аналіз проблем, пов'язаних із станом довкілля і попереднє порівняння витрат та екологічних вигод від виконання різних інвестиційних програм показують, що майбутня конкурентоспроможність і попит на продукцію різних підприємств невизначені.

Зарубіжний досвід показує, що уряди країн посилюють свою підтримку та втручання у сировинні галузі й ринки для зміцнення сировинної безпеки країни [4, с. 11].

Головним органом виконавчої влади України з питань раціонального використання природних ресурсів є Міністерство екології та природних ресурсів України (МЕПР). До центрального апарату міністерства входять департаменти: з питань ядерної безпеки, з питань екологічної

безпеки, з питань охорони довкілля та природних ресурсів, з питань координації та системного розвитку. МЕПР відповідає за розроблення екологічної політики України та визначення стратегічних завдань для впровадження її через свої місцеві підрозділи. Регіональні представництва МЕПР здійснюють державну екологічну експертизу, екологічний та економічний аналіз, моніторинг стану довкілля, забезпечення ядерної та радіаційної безпеки, а також контроль за виконанням вимог екологічного законодавства. Обласні органи МЕПР підпорядковуються не лише міністерству, а й обласним державним адміністраціям.

Сучасний механізм стягнень за забруднення і збиток, що наноситься навколишньому природному середовищу, не враховує всіх аспектів економічних і соціальних втрат суспільства внаслідок господарської діяльності, розмір цієї платні не забезпечує в повному обсязі, покриття природоохоронних потреб і свідчить про недостатню ефективність системи примусового стягнення екологічних платежів [9, с. 18].

На початкових стадіях екологічного регулювання діяльності підприємств, яке ґрунтувалося на ідеології обмежуючого зростання забруднення (пасивне регулювання), застосовувались в основному адміністративно-розпорядчі (регламентаційні) інструменти, екологічні стандарти й норми, дозвільні процедури. Під час переходу до нової ідеології в державній політиці охорони навколишнього середовища, орієнтованої на послідовне зменшення забруднення (активне регулювання), застосовувались деякі економічні регулятори – емісійні нормативи поетапного зниження забруднення, тимчасові дозволи на викиди і т. п. У країнах з розвинутою ринковою економікою в структурі механізмів прямого регулювання (адміністративно-правового примусу) з'явилися сучасні й перспективні як адміністративно-розпорядчі, так і економічні інструменти.

Сьогодні більшість науковців, аналізуючи результати діяльності урядів розвинених країн світу, вважають, що державне втручання не тільки

можливе, але й необхідне та доцільне. Дослідження показали, що уряд успішно може виконувати ряд важливих функцій, а саме:

- алокативну (виправлення викривлень у розподілі ресурсів);
- розподільчу або перерозподільчу (турбота про справедливість);
- регуляторну (введення в дію законів та інших видів регулювання для того, щоб економіка функціонувала ефективно);
- стабілізаційна (контроль за макроекономічними показниками) [8, с. 47].

У прийнятій Конференцією ООН з питань навколишнього середовища та розвитку Програмі дій «Порядок денний на XXI століття» («Agenda 21») зазначається, що, оскільки причини дуже багатьох ресурсно-екологічних, соціальних й економічних проблем та їх вирішення залежать від характеру місцевих умов, участь і співробітництво місцевих органів управління слід віднести до вирішальних чинників у досягненні поставлених у ній цілей. Адже саме регіональні та місцеві органи створюють економічну, соціальну й екологічну інфраструктуру, управляють нею, підтримують її, визначають у регіонах політику і норми в галузі охорони навколишнього середовища та використання природних ресурсів, надають допомогу в реалізації національних, регіональних і місцевих ресурсно-екологічних пріоритетів.

Основні нормативно-правові акти екологічного регулювання в Україні ухвалені впродовж 1991-1995 рр. Основними з них є: Закони України «Про охорону навколишнього середовища» (1991 р.), «Про природно-заповідний фонд» (1992 р.), «Про охорону атмосферного повітря» (1992 р.), «Про тваринний світ» (1993 р.), «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» (1995 р.), «Про екологічну експертизу» (1995 р.); Кодекси України – земельний, лісовий, про надра, водний; ратифіковані міжнародні екологічні угоди тощо. Ці нормативно-правові акти визначають засади та рамки діяльності підприємств щодо захисту довкілля, використання різноманітних природних ресурсів, підтримання екологічної безпеки, збереження унікальних територій та природних об'єктів, які є частиною історико-культурної спадщини України [2].

Висновки. Фактично система державного регулювання має дві основні частини:

- систему екологічних платежів (за забруднення атмосфери внаслідок використання стаціонарних джерел та транспортних засобів; за скидання стоків; за складування твердих відходів; за використання прісної води; за використання корисних копалин; за використання лісових ресурсів; за рослинні і тваринні ресурси);
- систему формування накопичення і використання витрат фінансових коштів [6, с. 201].

Вважаємо, що основними принципами охорони навколишнього середовища, на яких має базуватися вдосконалення системи державного регулювання мають бути:

- пріоритетність вимог екологічної безпеки, обов'язковість додержання екологічних стандартів, нормативів і лімітів використання природних ресурсів під час здійснення господарської, управлінської та іншої діяльності;
- гарантування екологічно безпечного середовища для життя та здоров'я людей;
- запобіжний характер заходів з охорони навколишнього природного середовища;
- екологізація матеріального виробництва на засаді комплексності рішень з питань охорони навколишнього середовища, використання та відтворення відновлюваних природних ресурсів, широкого впровадження новітніх технологій;
- збереження просторової та видової різноманітності й цілісності природних об'єктів і комплексів;
- науково обгрунтоване узгодження екологічних, економічних і соціальних інтересів суспільства.

В Україні для регулювання платежів за забруднення була введена система лімітів, тобто величин гранично припустимого викиду. Для вдосконалення системи управління платежами за природні ресурси доцільно застосовувалася система ліцензій, тобто дозволів на використання певної кількості природного ресурсу. Розширення практики регулювання відносять систему обов'язкового страхування; впровадити підвищені норми амортизації основних природоохоронних виробничих фондів; укладення договорів на комплексне природокористування.

Варто відзначити, що до цього часу законодавчо не затверджена концепція, перелік критеріїв та індикаторів для оцінювання еколого-економічних і соціальних систем з метою оптимізації процесів динамічного розвитку. Це зумовлює необхідність розробки інструментарію щодо оцінки екологічно безпечного, стабільного розвитку держави та її регіонів, формування управлінських рішень, необхідних для реалізації його принципів.

Стосовно експлуатації залізрудних родовищ корисних копалин екологізація виробничих процесів повинна бути визначена як реалізація заходів, що упереджують зміну якостей використаних природних ресурсів, з урахуванням впливу цих процесів на навколишнє природне середовище шляхом впровадження відповідних природоохоронних заходів на основі впровадження сучасної технології виробництва залізрудної продукції.

Екологічне законодавство, на нашу думку повинно виконувати низку таких заходів:

- визначення та обгрунтування нормативів природокористування (скидів і викидів шкідливих речовин та їх захоронення);
- розрахунку нормативів у платежів за природні ресурси, викиди, скиди забруднюючих речовин в навколишнє природне середовище;
- розробки системи штрафів за залпові аварійні та інші не санкціоновані викиди та скиди забруднюючих речовин у довкілля; не

попередження аварій та аварійних ситуацій, не реагування на них та вчасної їх ліквідації;

– введення системи пільг за використання маловідходних екологічно чистих і ресурсощадних технологій, проведення робіт по очищенні викидів і скидів від шкідливих речовин, а також інші природоохоронні заходи;

– організація комплексногосрайономи, міськими та обласними інспекціями;

– проведення сучасної екологічної сертифікації.

Доцільно також приділити увагу формуванню організаційно-економічного механізму екологізації процесів виробництва на загальнодержавному рівні. Екологізація видобувної промисловості вітчизняних підприємств допоможе зменшити суперечності між економічним зростанням та збереженням і охороною природних ресурсів, дасть можливість підвищити ефективність ресурсоспоживання, вийти на нові ринки «екологічної продукції» та підвищення рівня конкурентоспроможності української економіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41.
2. Закон України «Про проведення економічного експерименту на підприємствах гірничо-металургійного комплексу України» // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – 10. – С. 22.
3. Плотніков О. В. Економічні проблеми розвитку залізорудної мінерально-сировинної бази України / О. В. Плотніков, О. В. Криворучкіна, О. М. Буричка // Економіка підприємства: проблеми теорії та практики. – Дніпропетровськ : Наука і освіта. – 2003. – вип. 185. – Т. 4. – С. 918–932.
4. Прокопенко О. В. Теоретико-методологічні засади соціально-економічної мотивації екологізації інноваційної діяльності / О. В. Прокопенко : автореф. дис. ... на здобуття ст. д-ра екон. наук: спец. 08.00.06 – економіка природокористування та охорони навколишнього середовища. – Одеса, 2009. – 37 с.
5. Тимошенко Л. В. Методичні засади управління економічною ефективністю екосистем при експлуатації залізорудних родовищ / Л. В. Тимошенко // Прометей: регіональний збірник наукових праць з економіки / Донецький економіко-гуманітарний інститут МОН України. – Донецьк: ДЕГІ, 2010. – Вип. 2(32). – С. 154–160.
6. Тимошенко Л. В. Рівень якості металургійної продукції гірничо-збагачувальних комбінатів як показник еколого-економічної ефективності / Л. В. Тимошенко // Економіка: проблеми теорії та практики. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2009. – Вип. 254. – Т. 1. – С. 196–206.
7. Федчак О. М. Збори за забруднення довкілля як основне джерело фінансування природоохоронних заходів / О. М. Федчак // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. – 2007. – № 4. – С. 342–353 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nuwm.rv.ua/methods/asp/v402ek.html>.
8. Шкарупа О. В. Напрями регулювання процесів природокористування в умовах екобалансованого розвитку регіону / О. В. Шкарупа // Механізм регулювання економіки. – 2007. – № 2. – С. 44–49.
9. Недодаєва Н. Л. Еколого-економічна стратегія розвитку вугільної промисловості : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.06 [Електронний ресурс] / Н. Л. Недодаєва ; Нац. гірн. ун-т. – Дніпропетровськ, 2007. – 33 с.

Рецензенти: Іванов М. С., д.політ. н., професор;
Козлова Л. В., к.держ.упр.

© Швиданенко Г. О.
Матукова Д. Г., 2012

Дата надходження статті до редколегії 12.04.2012 р.

ШВИДАНЕНКО Г. О. – к.е.н., проф. ДВНЗ Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана.

Коло наукових інтересів: державне регулювання охорони навколишнього середовища, екологізація гірничо-збагачувальних підприємств.

МАТУКОВА Д. Г. – аспірантка ДВНЗ Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана.

Коло наукових інтересів: державне регулювання процесів екологізації діяльності вітчизняних промислових підприємств.